

Cumhuriyetin İkinci Yüzyılına Girerken Türkiye’de Göç, Değişen Demografi ve Göç Yönetimi

*Şenol UZUN**

Öz: Türkiye Cumhuriyeti’nin, yüz yıllık tarihi boyunca her dönem göç hareketlerine maruz kaldığı tartışmasızdır. Bu süre zarfında göç hareketlerine ilişkin eğilimlerin tarihsel olarak farklılaştığı, ancak göç hacmi, göç yönetimi ve göç politikaları bağlamında asıl kopuşun ise 2010’lu yıllarda gerçekleştiği görülmektedir. Bu kopuşa rağmen göç yönetimi ve politikaları bağlamında kimi geleneksel politikalarının sürdürülmekte olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte son on yılda meydana gelen göç hareketlerinin bir neticesi olarak Türkiye’de yabancı sayısı daha önce olmadığı kadar artmış, demografik yapı değişerek yabancı nüfusu ülke nüfusunun yaklaşık % 6’sını oluşturur hale gelmiştir. Bunun karşısında ise özellikle son yıllarda Türkiye ekonomisinde yaşanan kriz sonucunda başta genç ve eğitimli kesim olmak üzere dışarıya göç artmıştır. Yakın coğrafyadan gelen düşük nitelikli ve niteliksiz göçe karşın dışarıya artan orandaki beyin göçünün Türkiye Cumhuriyeti için demografik açıdan riskler barındırdığı değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yüzyılındaki dış göç hareketleri kronolojik olarak incelenerek dönemlere ayrılmakta ve her bir döneme egemen olan göç yönetimi ve politikaları açıklanmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı cumhuriyetin ilk yüzyılında edinilen tecrübeler ışığında ‘Cumhuriyetin İkinci Yüzyılında Nasıl Bir Göç Yönetimi?’ sorusunun cevabını aramaktır. Çalışma literatür araştırmasına dayanmakta olup birincil ve ikincil kaynaklardan edinilen bulgular çerçevesinde çalışmada betimleticiyi ve açıklayıcı bir yöntem benimsenmiştir. Çalışma, göç hareketleri, göç yönetimi ve politikalarıyla bağlantılı olarak Cumhuriyetin ilk yüzyılının bir muhasebesini çıkartması ve buradan edinilen deneyimler ışığında Cumhuriyetin ikinci yüzyılında göç yönetimi ve politikaları bağlamında bilimsel bir değerlendirme ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir. Çalışmada, Adalet ve Kalkınma Partisi dönemindeki göç yönetimi ve politikalarının Cumhuriyetin kuruluş dönemindeki göç yönetimi ve politikalarıyla benzerlik ve farklılıkları ortaya koymakta, Cumhuriyetin kuruluş felsefesine ve çağın gereklerine uygunluk arz eden insancıl, kapsayıcı, ulusal çıkarları ve birlikte yaşamın gereklerini gözetilen bir göç yönetimi ve politikası önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: yabancılar, göç, demografi, göç yönetimi, kamu yönetimi

* Dr., Göç Uzmanı, İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Başkanlığı, senoluzun56@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5618-3289

Makale Geliş Tarihi: 15.11.2023

Makale Kabul Tarihi: 31.12.2023

Migration, Changing Demography and Migration Management in Türkiye as We Enter The Second Century of The Republic

Abstract: *It is undisputed that the Republic of Türkiye has been exposed to migration movements in every period throughout its hundred-year history. It is seen that the trends regarding migration movements have differed historically during this period, but the real break in the context of migration volume, migration management and migration policies took place in the 2010s. Despite this breaking, it is understood that some traditional policies are continued in the context of migration management and policies. However, as a result of the migration movements that have occurred in the last decade, the number of foreigners in Türkiye has increased more than ever before, and the demographic structure has changed and the foreign population has become approximately 6% of the country's population. On the other hand, especially in recent years, as a result of the crisis in the Turkish economy, out-migration, especially among the young and educated, has increased. It is considered that the increasing brain drain, despite the low-skilled and unskilled immigration from the nearby geography, poses demographic risks for the Republic of Türkiye.*

In this study, external migration movements in the first century of the Republic of Türkiye are examined chronologically and divided into periods, and the migration management and policies that dominate each period are explained. In this context, the aim of the study is to seek the answer to the question "What Kind of Immigration Management in the Second Century of the Republic?" in the light of the experiences gained in the first century of the Republic. The study is based on literature research and a descriptive and explanatory method was adopted in the study within the framework of the findings obtained from primary and secondary sources. The study is important in terms of providing an accounting of the first century of the Republic in connection with migration movements, migration management and policies, and presenting a scientific evaluation in the context of migration management and policies in the second century of the Republic in the light of the experiences gained from this. In the study, the similarities and differences between the migration management and policies during the Justice and Development Party period and the migration management and policies during the founding period of the Republic are revealed. And a migration management and policy that is humane, inclusive, in line with the founding philosophy of the Republic and the requirements of the age, and considers national interests and the requirements of coexistence is proposed.

Keywords: *foreigners, migration, demography, migration management, public administration.*

Giriş

Göç, insanlık tarihin her döneminde etkili bir sosyal olgu olmuştur. Çünkü göç hareketleri, yalnızca insanların bir yerden başka bir yere mekânsal hareketi olmayıp kültürlerin, üretici ve tüketicilerin, maddi ve beşerî sermayenin hareketini ifade etmektedir. Göç, ayrıca, demografide, sosyo-kültürel alanda, ekonomide, siyasette, kent ve ülke yönetiminde meydana getirdiği sonuçlar itibariyle devlete etki eden, devleti dönüştüren de bir olgudur. Bu bakımdan göç yönetimi basit

şekliyle insanların mekânsal hareketliliğinin yönetimi olmayıp toplumsal yapı, kamu hizmetleri, ulusal kimlik-yurttaşlık ve devlet tasavvuru gibi hususları etkileyen hükümetlerin üzerinde önemle durması gereken bir kamu yönetimi meselesidir. Bir devletin dışarıdan aldığı ve dışarıya verdiği göç, bunun başta sosyal, siyasal, ekonomik olmak üzere çeşitli etkileri ve bu nüfus hareketliliklerine ilişkin politikalar devletlerin bugününü ve yarınını şekillendirmektedir. Bu nedenle göç, ulus devletler tarafından parsellenmiş olan modern dünyanın en önemli küresel gündem konularından birisini oluşturmaktadır.

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında Türkiye’nin göç yönetimi ve politikaları ulus devleti inşa sürecinin gereksinimlerine göre şekillenmiş ve buna bağlı olarak dönemin göç hareketleri ulusal kimliğin pekiştirilmesinde önemli bir enstrüman vazifesi görmüştür. İkinci Dünya Savaşının ardından ise Türkiye’den göçler, misafir işçi programlarıyla Avrupa’nın yeniden inşa sürecinde rol oynamıştır. Türkiye’den emek göçü, dönemin Türkiye ekonomisi için önemli bir girdi olmakla birlikte bugün söz konusu ülkelerde bir Türk diasporası meydana getirmiştir (Ökten Sipahioğlu, 2019). 1980’li yıllardan itibaren ise ekonomide serbestleşme rüzgârları ve yakın coğrafyada meydana gelen siyasi krizlere bağlı olarak Türkiye’ye yönelik göçler artmaya, göçmen profili ise çeşitlenmeye başlamıştır. Bu dönem uluslararası konjonktüre ve değişen göç eğilimlerine bağlı olarak Türkiye’de soydaş göçüne dayalı göç yönetimi ve politikalarında bir değişimin gerektiğinin işaretini vermiştir. Avrupa Birliğine (AB) üyelik müzakereleriyle paralel ilerleyen bu süreç 2011 yılında Suriye’den gelen kitlesel akınlı birlikte hızlanmış, 2014 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun (YUKK) yürürlüğe girmesi ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün (GİGM) kurulmasıyla birlikte Türkiye’nin göç yönetimi ve politikaları bakımından yeni bir dönem başlamıştır. Son on yılda meydana gelen göç hareketlerinin bir neticesi olarak Türkiye, hem dünya genelinde en çok sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke haline gelmiş hem de demografik yapı değişerek yabancı nüfusu ülke nüfusunun yaklaşık %6’sını oluşturur hale gelmiştir. Bunun karşısında ise özellikle son yıllarda Türkiye ekonomisinde yaşanan kriz sonucunda Türkiye’nin genç ve eğitilmiş nüfusunun dışarıya göç ettiği görülmektedir. Yakın coğrafyadan gelen düşük nitelikli ve niteliksiz göç karşıtı dışarıya artan orandaki beyin göçü Türkiye Cumhuriyeti için demografik açıdan riskler barındırmaktadır (Karataş ve Ayyıldız, 2021: 486).

Çalışmanın birbirini tamamlayan iki temel amacı bulunmaktadır. Birincisi, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yüz yıllık süreçte deneyimlediği uluslararası göç hareketlerinin tarihsel bir sınıflandırma çerçevesinde incelenmesi ve her bir dönemde öne çıkan göç politikalarının ve göç yönetimi usullerinin saptanmasıdır. Çalışmanın bir diğer amacı ise Cumhuriyetin ilk yüzyılında edinilen deneyimler ışığında ikinci yüzyıl için göç yönetimi ve politikaları bağlamında bilimsel bir değerlendirme ortaya konulması ve politika önerilerinde

bulunulmasıdır. Çalışmanın problemi Cumhuriyetin ilk yüzyılında edinilen tecrübeler ışığında ‘Cumhuriyetin İkinci Yüzyılında Nasıl Bir Göç Yönetimi?’ sorusunun cevabını aramaktır.

Çalışma literatür araştırmasına dayanmakta olup birincil ve ikincil kaynaklardan edinilen bulgular çerçevesinde çalışmada betimleticiyi ve açıklayıcı bir yöntem benimsenmiştir. Çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yüzyılındaki dış göç hareketleri kronolojik olarak incelenerek dönemlere ayrılmakta ve her bir döneme egemen olan göç yönetimi ve politikaları açıklanmaktadır. Çalışmada, Adalet ve Kalkınma Partisi (Ak Parti) dönemindeki göç yönetimi ve politikalarının Cumhuriyetin kuruluş dönemindeki göç yönetimi ve politikalarıyla benzerlik ve farklılıkları ortaya koyulmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin yüz yıllık tarihinde her dönem göç hareketlerine maruz kaldığı, göç hareketlerine ilişkin eğilimlerin tarihsel olarak farklılaştığı, ancak göç hacmi, göç yönetimi ve göç politikaları bağlamında asıl kopuşun ise 2010’lu yıllarda gerçekleştiği görülmektedir. Bununla birlikte göç yönetimi ve politikaları bağlamında 2010’lu yıllardaki farklılaşmaya rağmen kimi geleneksel göç politikalarının sürdürülmekte olduğu anlaşılmaktadır. Mevcut göçmen hacmi, göç eğilimleri ve demografik değişim dikkate alındığında Türkiye’de uzun vadeli, bütüncül ve stratejik bir göç yönetimine ihtiyaç bulunmaktadır. Bununda da Cumhuriyetin kuruluş felsefesine ve çağın gereklerine uygunluk arz eden insancıl, kapsayıcı, ulusal çıkarları ve birlikte yaşamın gereklerini gözetken göç yönetimi ve politikalarıyla gerçekleştirilebileceği değerlendirilmektedir.

Göç ve Demografik Değişim

En basit tanımıyla göç, çeşitli nedenlerle insanların yaşadıkları yeri terk ederek yeni bir yere taşınması anlamına gelmektedir. Yer değiştirme eylemi neredeyse tüm göç tanımlarının ortak ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kemal Karpat (2003: 3) göçü bulunulan yerden ulaşılmak istenilen yere hareket olarak tanımlamaktadır. Akkayan (1979: 21) göçü, hayatlarının bir kısmını veya geri kalanını geçirmek üzere bireylerin bir yerleşim biriminden başka bir yerleşim yerine yaptıkları coğrafi yer değiştirme hareketi olarak tanımlamaktadır.

Bu yer değiştirme hareketi aynı zamanda bir nüfus dinamiği olup demografik değişimi de beraberinde getirmektedir. İnsanların mekânsal hareketliliği ve bu hareketin neden olduğu nüfus dinamiği olarak göç, kişilerin ya da toplulukların yeni yaşam alanlarına ve toplumlara doğru hareketlerini kapsamaktadır. Bu bakımdan göç kavramı, en başta birey veya insan topluluklarının bir yerden başka bir yere taşınmasını akla getirmekle beraber etkileri ve sonuçları bakımından çok daha kapsamlı ve köklü bir muhtevaya sahiptir (Sağlam, 2006). Göçün bu çok boyutlu etkilerini de içeren Cemal Yalçın’ın göç tanımına göre ise; ekolojik,

siyasi, ekonomik veya çeşitli bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim amacı bulunduran coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir (Yalçın, 2004: 13).

Göç etme eylemini gerçekleştiren kişi ise göçmen olarak nitelenmektedir. Göçmenlerin, göç etme eylemini gönüllü olarak gerçekleştirdiklerine ilişkin bir kanaat bulunmakta, böylece göçmen kavramı ve gönüllülük unsuru arasında bağlantı kurulmaktadır. Bunun bir neticesi olarak kimi tanımlarda zorunlu göççe konu olan sığınmacı ve mülteci gibi kategoriler göçmen tanımının dışında bırakılmaktadır. Ancak bu çalışmada benimsenen yaklaşıma göre göçmen tabiri göç etme nedenine (gönüllü veya zorunlu) ve süresine bakılmaksızın belirli bir süre yahut daimî olarak yaşadığı yeri değiştirerek yeni bir yerleşim yeri edinen herkese karşılık gelecek şekilde çatı bir kavram olarak kullanılmaktadır.

Göçün çok boyutlu etkileri olmakla birlikte en çok toplumsal alanda köklü sonuçlar doğurduğu görülmektedir. İnsanların, toplulukların yer değiştirmesi farklı dili, ırkı, inancı, geleneği olan insanları bir araya getirmekte, kaynaştırmakta ve değiştirmektedir. Göç eden ve göç alan topluluğu etkileyen ve değiştiren bu iki yönlü etkileşim süreci farklı toplumların ve örgütlenme şekillerinin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu bakımdan Karpat’a (2015) göre göç; kabile, aşiret, kavim, millet gibi farklı insan topluluklarının oluşmasını, farklılaşmasını ve yeni siyasi veya kültürel kimlik edinmelerini sağlayan bir fenomendir.

Modern devletin gelişimi ve devletin toprak üzerinde örgütlenişiyle paralel olarak göç, aynı zamanda idari sınırlar arasında gerçekleşmektedir (Castles, 2000). Bu hareketlilik ülke sınırları içerisindeki idari birimler arasında gerçekleştiğinde iç göç; devletler arasındaki sınırlar arasında gerçekleştiğinde ise dış göç veya uluslararası göç olarak nitelenmektedir (Castles, 2000).

Devletler arasında gerçekleşen nüfus hareketleri de düzenli göç, düzensiz göç, iltica gibi çeşitli kategorilere ayrılmaktadır. Devletlerin göç yasalarında tanımlanan kurallara ve istenilen belgelere uygun olarak gerçekleşen sınırlar arası hareketlilik düzenli göç; bu düzenlere aykırı insan hareketlilikleri ise düzensiz göç olarak tanımlanmaktadır (Çiçekli, 2009: 14-15). Öğrenim, çalışma, turizm, aile birleşimi gibi kategoriler düzenli göççe; insan ticareti, insan kaçakçılığı, kayıt dışı istihdam gibi kategoriler ise düzensiz göççe örnek teşkil etmektedir. İltica ise uyruğunda buldukları veya ikamet ettikleri ülkede zulüm gören insanlara başka bir ülkede faydalanmak üzere tanınan bir insan hakkı olarak ön plana çıkmaktadır. Özellikle son yıllarda uluslararası göç deyince büyük oranda akla sığınmacı hareketleri, kitlesel zorunlu göç akımları gelmektedir. Suriye ve Ukrayna göçleri kitlesel zorunlu göçler için yakın tarihin dramatik örneklerini oluşturmaktadır. 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı sonrasında 6.5 milyon Suriyeli, 2021

yılında Rusya’nın Ukrayna işgali sonrasında ise 5.6 milyon Ukraynalı ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. 2022 yılı sonunda dünya genelinde 108.4 milyon zorunlu göçmen bulunmaktadır (UNHCR, 2022).

İletişim ve ulaşım teknolojilerindeki devrim niteliğindeki gelişmeler hem iç göçü hem de uluslararası göç hareketlerini daha erişilebilir hale getirmiş, mekânsal hareketliğe hız ve ivme kazandırmıştır (Koser, 2007). Göç etmek geçmişe kıyasla daha az riskli ve daha az maliyetli hale gelmiştir. Bilgiye erişim, uzak diyarlar hakkındaki insanların yaşayışları, göç etmenin koşulları, risk ve maliyetleri hakkında insanları cesaretlendirmiş ve teşvik etmiştir. Dünyanın küçülmesi, uluslararasılaşması, metaların akışkan hale gelmesi olarak nitelenen küreselleşme insanların sınırlar arası hareketliliğini, insanların sınırlar arası hareketliliği de küreselleşmeyi tetiklemiş ve yoğunlaştırmıştır (Castles ve Miller, 2008: 11).

İnsanların yüksek hareketliliği, çeşitli nedenlerle vatandaşı oldukları veya doğup büyüdükları ülkeden farklı bir yere yerleşmeleri hem geride bıraktıkları hem de yerleştikleri toplumun dokusunda yeni oluşumlara yol açmaktadır (Shizha, 2018). Bireyleri birden fazla ulus devlette yerleşik kurumlara doğrudan veya dolaylı olarak bağlayan ulus ötesi ağlar bu oluşumlardan birisidir (Schiller, 2010:112). Artan uluslararası hareketliliklerin bir neticesi olarak ortaya çıkan yeni aidiyet biçimleri kimlik algılarını, toplumsal aidiyet biçimlerini dönüştürmektedir (Faist, 2000).

Vatandaşlığın dönüşümü de artan sınırlar arası hareketliliğin neticelerinden birisidir. Çifte ve çoklu vatandaşlıklar ülkeler arasında yaygınlaşmakta, bu gelişme ulus ötesi toplumsal alanları güçlendirmektedir. Öte yandan yabancılara tanınan hakların gelişmesi, çifte ve çoklu vatandaşlıkların yaygınlaşması geleneksel vatandaşlığın erezyona uğradığına yönelik eleştirileri gündeme taşımaktadır (Nuhoğlu Soysal, 1994).

Göç kaçınılmaz olarak göç eden ve göç alan toplumların demografisine etki etmekte; nüfusun artış ve azalışını, nüfusun yaş, cinsiyet, eğitim durumu, çalışma çağındaki nüfus gibi parametrelerini değiştirerek yapısını, yoğunluğunu ve kültürel çeşitliliğini dönüştürmektedir (Kocacık, 1997: 139). Belirli sınırlar içerisindeki insan grubunun toplamı olarak nüfus, devlet için önemli bir yönetsel parametreyi oluşturmaktadır. Nüfus ayrıca devletler için stratejik bir unsur olarak ön plana çıkmaktadır.

Göç Yönetimi ve Politikaları

Öncesinde de belirtildiği üzere, insanların mekânsal yer değişikliği olarak göç aynı zamanda idari sınırlar arasında gerçekleşmektedir. Bu idari sınırlar hem devletin ulusal sınırları hem de il ve belediye düzeyindeki yönetsel sınırlardır.

İdari sınırlar içerisinde kamu hizmetlerinin planlanmasında nüfus önemli bir faktördür. İnsanların sınırlar arası hareketliliği nüfusa, dolayısıyla demografiye doğrudan etki etmektedir. Bu bakımdan göç olgusu, kısa vadede, idari sınırlar içerisinde kamu hizmetlerinin örgütlenmesi açısından planlamaya konu edinilmesi gereken bir unsurdur. Uzun vadede ise toplumsal değişim, mekânsal ayrışma ve bütünleşme, iş piyasasının ihtiyaçları, kültürel çeşitlilik ya da benzeşme, ulusal kimlik ve siyasi birlik gibi çok geniş bir yelpazede kamu politikaları açısından göç unsuru göz önünde bulundurulmalıdır.

Ulus devlet düzeni hem ülke topraklarını hem de toplumları sınırlarla birbirinden ayıran bir düzen olarak tahayyül edilmiştir. Sınır fenomeni üzerinden inşa edilen bu düzen içerisi-dışarısı, biz-onlar, vatandaş-yabancı gibi ayrımları da beraberinde getirmiştir (Benhabib, 2018: 14). Öyle ki ulus devlet düzeninde sınır, devletin hem ideolojik hem de baskı aygıtı olarak işlev görmektedir. Devletin ideolojik aygıtı olarak sınır ulusal kimlik, vatan, ulusal çıkar duygularını pekiştirmektedir. Devletin baskı aygıtı olarak sınır ise bu sınırları ihlal edenlerin cezalandırılması anlamını içermektedir (Özbey, 2021:1235-1238). Ulus devletin egemenlik, ülke ve insan unsurları sınır kavramı üzerinden yeniden üretilmektedir. Bu bakımdan ulus devlet düzeninde uluslararası göç hareketleri düzenlenmesi ve yönetilmesi gereken bir unsur olarak görülmektedir.

Son yıllardaki insan hareketlerinin ayırt edici özellikleri onların küresel kapsamı, yerel ve uluslararası politikadaki merkeziliği, muazzam ekonomik, sosyal sonuçları olmuştur. (Castles ve Miller, 2008: 5; Abadan Unat, 2017: 304). Bu nedenle sınır ötesi insan hareketlerinin iyi yönetilmesi, etkin işleyen bir göç yönetimi mekanizmasının oluşturulması ve göçün olası olumsuz etkilerinin en aza indirilerek göçün hem göç edenler hem de ev sahibi toplum açısından fırsata çevrilmesi önem arz etmektedir.

Sınırlar arası insan hareketliliklerinin yönetimi olarak göç yönetimi kişilerin bir ülkeden başka bir ülkeye giriş, kalış ve çıkış süreçlerinin yönetimi anlamına gelmektedir. Uluslararası iş birliği ve uluslararası hukuk rejimine dayalı olarak iltica, insan ticareti ve insan kaçakçılığı gibi konular da göç yönetimin unsurlarını oluşturmaktadır. Modern anlamda göç yönetimi 19. yüzyılda başlamış, Birinci Dünya Savaşı sonrasında yaygınlaşmış, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise gelişerek kurumsallaşmıştır. Devletler egemenlik haklarına dayalı olarak hem vatandaşlarının diğer ülkelere hem de yabancıların kendi ülkelerine göç hareketlerini düzenlemektedir. Devletler vatandaşlarının sınırlar arası hareketliliğini düzenledikleri pasaportla; yabancıların ülkeye girişini, kalışlarını ve ülkeden çıkışlarını ise vize, ikamet ve sınır dışı gibi araçlarla yönetmektedir.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) göç yönetimini; yabancıların ülkeye girişi, ülkede kalışı, kalış hakkı bulunmayanların sınır dışı edilmesi sürecini ve

korunma ihtiyacı bulunan kişilere sağlanan korumayı yönetmek üzere çeşitli devlet kurumları ile ulusal bir sistemden oluşan yönetim olarak tanımlanmaktadır (Çiçekli, 2009: 22). Yaygın olarak kullanılan bu tanım; göçün başta toplumsal, kültürel ve ekonomik olmak üzere diğer boyutlarını dikkate almamakta yalnızca sınır ötesi insan hareketlerinin yönetimini konu edinmektedir.

Göç yönetimi, insan hareketliliğinin yönetilmesinden öte bir anlam taşımaktadır. Göç yönetimi, sınır ötesi insan hareketliliğinin düzenlenmesini ve yönetilmesini içermekle birlikte; göçlerle birlikte eğitim, sağlık, çalışma, sosyal hizmetler, nüfus hizmetleri, kent hizmetleri gibi farklı alanlarda ortaya çıkan yeni kamusal ihtiyaçların karşılanmasını gerektirmektedir. Bu çerçevede göç yönetimi; yabancıların ülkeye girişi, ülkede kalışı ve ülkeden çıkışı ile uluslararası korumayı ifade eden sınır ötesi insan hareketlerinin ve ülkede kalma hakkına sahip yabancı nüfusun kamu yönetiminde doğurduğu etkinin yönetilmesi olarak görülmelidir.

Göç işlerinin kolluk kuvvetlerince yönetildiği örnekler bulunmakla birlikte birçok ülkede yalnızca göç işleri için örgütlenmiş müstakil göç teşkilatlarının bulunduğu görülmektedir. Müstakil göç teşkilatlarının bulunduğu kimi ülkelerde ise göç yönetiminin ayrı bir göç bakanlığı yahut çoğunlukla içişleri ya da adalet bakanlıklarına bağlı genel müdürlük veya başkanlık olarak örgütlendiği gözlemlenmektedir (Kesgin, 2017: 72). Bu durum göç yönetimi için ideal bir teşkilat yapılanmasının bulunmadığını, ülke deneyimlerine ve ihtiyaçlarına göre farklı örneklerin olduğunu göstermektedir. Kaldı ki göç olgusunun, göçmenlerin etki ve etkileşimde bulunduğu sosyal, ekonomik, kültürel tüm yönetsel meselelerin yalnızca göç teşkilatlarıyla yönetilmesi de mümkün değildir. Göç yönetimi, merkez ve yerel yönetimler arasında yetki, görev, sorumluluk ve bunların yerine getirilmesi için kaynakların dengeli bir şekilde dağıtılmasını gerektirmektedir.

Yabancıların ülkeye girişini, ülkede kalışını ve çıkış işlemlerini konu edinen; vize, ikamet, iltica ve sınır dışı prosedürlerinin bütünü olarak tanımlanan göç yönetimi yaklaşımı, göçü ve göçün beraberinde getirdiği problemleri yönetmenin sadece bir bölümünü oluşturmaktadır. Yabancıların ülkeye girişinden vatandaşlık elde ettikleri sürece kadar tüm aşamaları farklı boyutlarıyla ele alan geniş anlamda, bütünlük bir göç yönetiminden bahsedebilmek için bir bütün olarak kamu yönetimine odaklanmak gerekmektedir.

Göçün multidisipliner ve çok boyutlu doğasına hitap eden göç politikaları göç yönetimi için önemli bir bileşendir. Göç politikaları, ulus devletlerin göçmen akışlarının hacmini, kökenini, yönünü ve içyapısını etkilemek amacıyla tanımladığı ve uyguladığı kurallar (yani yasalar, düzenlemeler ve önlemler) olarak tanımlanmaktadır (Vezzoli, 2014). Göç politikaları ayrıca göç akışları üzerinde de

etkide bulunarak göç hareketlerinin hacmini, göçmen profilini etkileyebilmektedir (Czaika and Haas, 2015).

Etkili göç politikaları, göçü tetikleyen sosyal, ekonomik, demografik ve politik yapıların derinlemesine anlaşılmasına dayanmaktadır (Czaika and de Haas, 2015). Aynı şekilde ülke içerisindeki süreçlerin yönetimi de göçü başta sosyal, ekonomik, demografik ve politik olmak üzere çok boyutlu bir mesele olarak görmeyi gerektirmektedir. Bu da göç yönetimine ve göç politikalarına bütünsel bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. Czaika ve Haas, devletlerin göç politikalarının çoğunlukla dar ve kısa vadeli amaçlara odaklandığını, bu eğilimin göçün uzun vadeli etkilerinin göz ardı edilmesine neden olduğunu ileri sürmektedir (Haas, vd., 2019: 907).

Uluslararası göç hareketleri asgari iki devleti etkilediğinden devletler arası iş birliği göç yönetiminin olmazsa olmazları arasındadır. Özellikle günümüzde göç yönetiminde ikili, bölgesel ve küresel iş birlikleri önemli bir yer kaplamaktadır. Buna rağmen göç yönetiminde üzerinde mutabık kalınan küresel bir uzlaşma bulunmamakta, uluslararası insan hakları hukukunca sınırlılıklar olmakla birlikte göç yönetimi çoğunlukla bireysel olarak egemen devletlerin inisiyatifi ve politikaları doğrultusunda şekillenmektedir. Uluslararası mülteci rejimi bunun istisnasını oluşturmaktadır. 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli New York Protokolü ile uluslararası mülteci rejimine ilişkin bir konsensüs sağlanmıştır.

Cumhuriyet’in Yüz Yılında Türkiye’ye Göçler ve Göç Yönetimi

Her ne kadar yakın dönemde siyasetin, medyanın ve kamuoyunun sıcak ve hareketli gündemlerinden biri olarak dikkat çekse de, göç, tarihin her döneminde Anadolu coğrafyasının bir gerçekliği olmuştur. Bu durum yüz yıllık cumhuriyet tarihinde de değişmemiştir. Türkiye, yüz yıllık dönemde göç alan, göç veren ve transit ülke olarak göçün farklı türlerini deneyimlemiş ve bu göç hareketlerini yönetecek mekanizmalar ve politikalar geliştirmiştir.

Bu başlık altında Türkiye Cumhuriyeti’nin yüz yıllık süreçte deneyimlemiş olduğu göç hareketleri tarihsel bir sınıflandırmaya ayrılarak inceleme konusu yapılmıştır. Tarihsel sınıflandırmanın tercih edilmesinin nedeni, yaklaşık her yirmi beş ila otuz yıllık evrede uluslararası konjonktürde meydana gelen değişikliklere de bağlı olarak göç eğilimlerinde göze çarpan farklılaşmadır. Bu bağlamda Türkiye’de dış göç ve göç yönetimi dört ana döneme ayrılarak inceleme konusu yapılmıştır. Tarihsel dönemlerin belirlenmesinde dışarıdan Türkiye’ye ve Türkiye’den dışarıya göç eğilimleri ve farklılaşan göç politikaları

esas alınmıştır. Her dönem için önce çıkan göç eğilimleri ve Türkiye’nin söz konusu dönemdeki göç yönetimi ve politikaları irdelenmiştir.

1923-1950 arası dönemde göçler ve göç yönetimi

Cumhuriyetin ilk yıllarında devletin en önemli gündem konuları arasında nüfus ve göç meselelerinin olduğu söylemek yanlış olmayacaktır. 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda toprak kayıplarının artmasıyla, kaybedilen topraklardaki Türk ve Müslüman tebaanın Anadolu’ya göç trendi Türkiye Cumhuriyeti’ne yönelen göç hareketlerinin de temel karakteristiğini oluşturmuştur. Bu süreçte gayrimüslim ve azınlıkta kalan toplulukların ise Türkiye’den göç ettiği bilgisine ulaşılmıştır.

Cumhuriyetin, göç yönetimi bakımından ilk sınavı Lozan Antlaşmasında mutabakata varılan Türkiye ve Yunanistan arasında gerçekleşen 1923 tarihli nüfus mübadelesi olmuştur. Mübadele, sınırlar arasında kalan azınlıkların değiş tokuşunu amaçlamaktadır. Bu uygulama iki taraf için de ulus devletleşme süreciyle paralel olarak toplumsal türdeşliğin sağlanmasına hizmet etmektedir (Sepetçioğlu, 2014).

Türkiye ve Yunanistan arasında gerçekleşen nüfus mübadesiyle ortalama 500.000 Müslümanın Türkiye’ye yerleştirilmiş, bunun karşısında ise Türkiye’de yaşayan 1.2 milyon Ortodoks Rum Yunanistan’a gitmiştir (Arslaner, 2017: 34; Arı, 2022). İki ülke arasındaki nüfus mübadelesinde din ve kültür unsuru esas alınmıştır (Arslaner, 2017: 27). Türkiye’den giden Rumların ticaret ve zanaat erbabı kentli nüfus olması, bunun karşısında Türkiye’ye gelenlerin ise köylü olması nitelikli nüfusun kaybı olarak değerlendirilmektedir (Erder, 2014: 109).

Türkiye ve Yunanistan arasındaki nüfus mübadelesinin yanı sıra Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya ve Kafkaslardan Türkiye’ye göçler dönemin göç akımlarıyla uyumlu diğer nüfus hareketlilikleridir. Yugoslavya’dan ise 1923-1940 yılları arasında 116.487 kişi Türkiye’ye muhacir¹ gelmiştir (Özgür-Baklacioğlu, 2015: 198). Cumhuriyetin ilk yılları itibariyle nüfusunu artırma esasına dayalı bir nüfus politikası izleyen Türkiye, bu politikasının gereği olarak Balkanlarda Osmanlı Devleti’nin bakiyesi olan Türkleri Anadolu’ya taşımıştır. 1923 ile 1938 arasında Türkiye’ye gelen ‘göçmen’, ‘mübadil’ ile ‘sığınan’ ların toplamı 801.548 kişidir (Şakacı, 2020: 41). 1923-1945 yılları arasında Türkiye’ye göçlerin büyük çoğunluğunu oluşturan Balkanlar’dan ise yaklaşık 800.000 kişinin Türkiye’ye göç ettiği ileri sürülmektedir (Terzioğlu, 2006: 169).

Cumhuriyet Döneminde Türkiye’ye yönelen göç hareketlerinin yönetiminin esası tıpkı Osmanlı İmparatorluğu döneminde olduğu gibi iskân

¹ 2510 sayılı İskân Kanunundaki tanıma göre Türkiye’ye yerleşmek amacıyla dışarıdan gelen soydaş kimselere muhacir denilmektedir.

kurumuna dayandırılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında İmparatorluğun göç yönetimi ve politikaları arasında bir süreklilik bulunmaktadır. Bu dönemde yoğunlaşan göç hareketlerinin yönetilmesi amacıyla kurumsallaşma bakımından atılan önemli bir adım 13 Ekim 1923 tarihinde Mübadele İmar ve İskân Vekâletinin kurulması olmuştur (Uzman, 2018: 62). Türkiye ve Yunanistan arasındaki nüfus mübadelesine ilişkin çalışmaları yürütmek Mübadele İmar ve İskân Vekâletinin ilk ve en önemli vazifesi olarak belirlenmiştir (Gök, 2005: 41-42).

13 Ekim 1923 tarihinde Mübadele İmar ve İskân Vekâletinin kuruluş kanunuyla Türkiye’ye gelen muhacir ve mübadillerin iskânına ilişkin politikaların ve uygulama esaslarının da genel çerçevesi belirlenmiştir. 1926 tarihli ve 885 sayılı İskân Kanunuyla ise bu alanda daha kapsamlı bir düzenlemeye gidilmiştir. 885 sayılı İskân Kanunuyla Türkiye’ye göçmen olarak kabul edilebilecek kişilerin kapsamı da düzenlenmiştir (İnan, 2016: 16-17). Kanunda Türk soyundan ve Türk kültüründen olmayanlar ile kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığı açısından sakıncalı olabileceği değerlendirilen kişilerin göçmen olarak Türkiye’ye kabul edilmeyeceği ortaya konulmuştur. Kanunun uygulanmasından ise o günkü adıyla Dâhiliye Vekâleti olan İçişleri Bakanlığı sorumlu tutulmuştur.

885 sayılı İskân Kanununun ardından 14 Haziran 1934 tarihinde 2510 sayılı İskân Kanunu kabul edilmiş, bu kanunla ve sonrasında yapılan müdahalelerle göç yönetiminde hem mevzuat hem de teşkilat bakımından birtakım değişiklikler uygulamaya konmuştur. İskân işleri politika ve uygulama bakımından ayrılmış uygulamaya kısmı Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâletine, politika belirleme kısmı ise Dâhiliye Vekâletine tevdi edilmiştir (Gök, 2005: 56-58; Uzman, 2018: 63; Kesgin, 2017: 167).

Önceki düzenlemelere kıyasla daha kapsamlı olan 2510 sayılı İskân Kanununun, dönemin politik havasıyla paralel olarak nüfus politikasına ilişkin amaçları dikkat çekmektedir. Nüfusun ve üretimin artırılması ancak bu yapılırken de türdeş bir nüfus yaratılması kanunun temel motivasyonunu oluşturmaktadır (Deniz, 2009: 29; Şakacı, 2020). 2510 sayılı İskân Kanunu ayrıca Cumhuriyet Döneminde sığınma konusunu düzenleyen ve mülteci kavramını tanımlayan ilk kanun oluşmuştur. Fakat kanundaki mülteci tanımı uluslararası hukuktaki yaygın mülteci tanımından farklılık arz etmektedir. 2510 sayılı İskân Kanunu’nda muhacir veya mülteci olarak Türkiye’de bulunmak ‘Türk soyundan olmak ve Türk kültürüne bağlı olmak’ şartına bağlanmıştır. Kanuna göre Türkiye’ye yerleşmek amacıyla dışarıdan gelen ‘soydaş’ kimselere ‘muhacir’, Türkiye’ye yerleşmek amacıyla olmayıp bir zorunluluk nedeniyle geçici olarak sığınan ‘soydaş’ kimselere ise ‘mülteci’ denmiştir (2510 sayılı Kanun, madde 3). Muhacir veya mülteci kişilerin tanımlanması ve Türkiye’ye kabul edilmesinde ortaya konulan

kriterler bakımından 2510 sayılı İskân Kanunu dönemin milliyetçi eğilimlerini ortaya koymaktadır (Goularas ve Sunata, 2015: 17).

Cumhuriyetin ilk yıllarında soydaş göçü kategorisi dışında Türkiye yönelik ‘yabancı’ göçleri ise Osmanlı Dönemine ait düzenlemeler olan 23 Şubat 1915 tarihli ‘Memâlik-i Osmaniye’de Bulunan Ecanibin Hukuk ve Vezaifi Hakkında Muvakkat Kanun’u (Konan, 2014: 231) ve 20 Kasım 1918 tarihli Pasaport Kanunu ile yönetilmiştir. 1938 yılına gelindiğinde bu kanunlar yerlerini sırasıyla ‘3529 sayılı Ecnabilerin Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun’ (Öztürk vd., 2021: 706) ile ve 3519 sayılı Pasaport Kanunu’na bırakmıştır (Kesgin, 2017: 190). Söz konusu kanunların uygulanmasından ise emniyet birimleri sorumlu tutulmuştur.

1950-1980 arası dönemde göçler ve göç yönetimi

1950-1980 arası dönemdeki göç hareketlerinde dünya genelinde İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa ülkelerinin işgücü ihtiyacı, Asya ve Afrika ülkelerinde dekolonizasyon süreci, bağımsızlık hareketleri, Soğuk Savaş konsepti ve oluşturulmaya çalışan yeni uluslararası düzenin dinamikleri etkili olmuştur (Uzun, 2018).

Türkiye açısından ise bu dönemde tıpkı öncesinde olduğu gibi Balkan ve Kafkas coğrafyasından zulme uğrayan Türk ve Müslümanların Anadolu’ya göçü devam etmiştir (Nureddin, 2011). Yugoslavya’daki rejimin baskıları Yugoslavya’dan Türkiye’ye göçlere neden olmuş, 1953 yılında iki ülke arasında ‘Serbest Göç Anlaşması’ imzalanması Yugoslavya’dan Türkiye’ye göçleri artırmıştır. 1953 ve 1960 yılları arasında 151.889 kişi Yugoslavya’dan Türkiye’ye göç etmiştir (Bozkurt, 2010: 60; Özgür-Baklacioğlu, 2015: 198). Bu dönemde Balkan ve Kafkaslar’dan gelen Türk ve Müslümanların göçü 2510 sayılı İskân Kanunu çerçevesinde yönetilmiştir.

Yabancıların Türkiye’deki hareketliliğiyle ilgili olarak ise 1950 yılına gelindiğinde 1938 tarihli kanunlar yenilenerek 5682 sayılı Pasaport Kanunu ve 5683 sayılı Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun yürürlüğe konulmuştur. Kanunun uygulanmasından İçişleri Bakanlığı sorumlu tutulmuş, yabancılarla ilgili iş ve işlemler İçişleri Bakanlığına bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) merkez ve taşra teşkilatı tarafından yürütülmüştür.

Bu dönemde Türkiye’nin İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan yeni dünya düzenine entegre olma çabalarının göç yönetimine de etki ettiği görülmektedir. Bu noktada önemli bir gelişme uluslararası hukukta sığınma hareketlerinin ve mülteciliğin temel dayanak belgesi olan 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmeyi (Cenevre Sözleşmesi) Türkiye’nin 29 Ağustos 1961 tarihinde 359 sayılı Kanunla kabul etmesidir (Uzun, 2017: 89). Türkiye, içinde

bulunduğu jeopolitik konumun olası risklerini dikkate alarak Cenevre Sözleşmesine ve onun 1967 tarihli Ek Protokol’üne (New York Protokolü) sözleşmenin tanıdığı takdir hakkını kullanarak coğrafi kısıtlama ile taraf olmuştur (Ekşi, 2014). Sözleşme ve ek protokole coğrafi kısıtlama ile taraf olmasının bir sonucu olarak Türkiye, sadece Avrupa ülkelerinde meydana gelebilecek olaylar nedeniyle Avrupa Konseyi üyesi ülkelere gelenleri mülteci olarak tanıyabileceğini bu kapsam dışında kalanlara ise Türkiye’de mültecilik hakkı tanımayacağını ilan etmiştir. Söz konusu dönem zarfında bir diğer önemli gelişme ise Cenevre Sözleşmesi’nde tanımlanmış olan görev ve sorumluluklar çerçevesinde 1950 tarihinde kurulmuş olan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin (BMMYK) 1960 yılında Türkiye temsilciliğinin açılması olmuştur (Özçürümez ve Türkay, 2011: 33; Ekşi, 2019: 352).

Bu dönemde Türkiye açısından baskın olan göç trendi ise Türkiye’den Avrupa ülkelerine misafir işçi göçleridir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Batı Avrupa’da ortaya çıkan işgücü açığının kapatılması, üretimin artırılması kısaca Avrupa’nın ayağa kaldırılması için göçmen emeği başat faktör olmuştur. Almanya, Avusturya, Fransa, Hollanda, Belçika, İsveç gibi ülkeler bu işgücü açığını Güney ve Doğu Avrupa ülkeleriyle birlikte Türkiye’den misafir işçilerle karşılamıştır (Castells, 1975; Castles, 2006).

1950’li yıllardan itibaren gözlemlenen nüfus artışı, kırsal alanda meydana gelen makineleşme, tarımsal üretimin endüstrileşmesi kırsal alanda işgücü fazlasını doğurmuş ve bu iş gücü fazlası öncelikle sanayileşen kentlere yönelerek kırdan kente göçe neden olmuştur (İçduygu, 2014a: 179). Kentlerde nüfus artışına ve gecekondulaşmaya neden olan bu iç göç hareketi sonrasında kentlerde ortaya çıkan işsizliğe bağlı olarak Avrupa’ya göçü tetiklemiştir.

Genel olarak Türkiye’den Avrupa’ya göç edenler çoğunlukla kırsal kökenli ve düşük vasıflı kişiler olmuştur. Avrupa ülkeleriyle imzalanan ikili anlaşmalarla hayata geçirilen iş gücü ihracı sosyal sahadaki problemlere demografik bir çözüm olarak görülmüştür. Bu strateji Türkiye’nin uluslararası iş gücü pazarına eklenmesini sağlamıştır. 1965-74 yılları arasında yaklaşık 700.000 kişi işgücü göçü kapsamında Türkiye’den Avrupa ülkelerine göç etmiştir (İçduygu, 2014a: 182-183).

1973 Petrol Krizi’nin ardından Avrupa ekonomisinin durgunluk yaşaması ve işsizliğin artmasıyla birlikte Batı Avrupa ülkelerinin misafir işçi alımları durmuştur. Öncesinde Avrupa’ya yönelen Türk göçmen işçileri krizin ardından Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkelerine ve bilhassa petrol ihraç eden Körfez ülkelerine yönelmiştir (İçduygu, 2014a: 195). Yine bu dönemde 12 Eylül 1980 darbesinin ardından Avrupa’ya yaklaşık 350 bin kişi iltica etmiştir (Polat, 2021: 151).

1950-1980 yılları arasındaki dönemde de kimlik politikalarının Türkiye’nin göç politikaları bakımından önemli bir yer işgal ettiğini söylemek mümkündür. Ancak önceki dönemden farklı olarak bu dönemdeki kimlik politikası yalnızca Türk soyluluk ve Sünni-Müslümanlık kimlikleri ekseninde değil yeni dünya düzeninin bir parçası olabilmek adına Batı ile kurulmak istenilen ilişkiler, ekonomik ve siyasi işbirlikleri ve antikomünist politikalar çerçevesinde şekillenmiştir (Alpman ve Danış, 2023). Türkiye’ye gelen göçler ve Türkiye’den dışarıya göçlerde de bu dinamikler etkili olmuştur.

1980-2011 arası dönemde göçler ve göç yönetimi

1980’li yıllardan itibaren Türkiye’ye gelen uluslararası göçmen profilinin değişmeye ve çeşitlenmeye başladığı görülmektedir (Karataş ve Ayyıldız, 2021: 490). 1980 sonrası Türkiye’nin göçmen profilinin değişiminde komşu ülkeler ve yakın coğrafyadaki siyasi gelişmeler belirleyici olmuştur (Deniz, 2014). Bölgedeki siyasi devrimler, komşu ülkelerarasındaki savaşlar, iç savaşlar ve uluslararası müdahaleler zorunlu göçleri artırmıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak Türkiye yakın coğrafyasındaki halklar için cazip bir sığınma ülkesi olarak görülmüştür.

Bu göçlerin örneklerinden biri 1979 Devrimi sonrasında ülkesini terk eden İranlıların Türkiye’ye göçüdür. Türkiye’ye göç eden İranlıların büyük çoğunluğu asıl hedefleri olan Batı ülkelerine gidebilmek için Türkiye’yi transit olarak kullanmıştır. 1980-1991 yılları arasında yaklaşık 1.5 milyon İranlının Türkiye üzerinden Batı ülkelerine göç ettiği ileri sürülmektedir (Kara ve Korkut, 2010).

İran’dan Türkiye’ye yönelen sığınma amaçlı göçleri bir diğer komşu ülke olan Irak göçleri takip etmiştir. 1988-1991 yılları arasında İran-İrak Savaşı, Halepçe katliamı, Körfez Krizi nedeniyle Irak’tan Türkiye’ye kitlesel göç akınları yaşanmıştır (Kaynak, 1992: 43-45; İçduygu, 2004: 90; Kartal ve Başçı, 2014: 282)². Türkiye, Irak’tan gelen kitlesel göçleri sınırın öte tarafında karşılama politikasını benimsemiş bu amaçla uluslararası desteği de arkasına alarak gelenlerin Kuzey Irak’ta barınabileceği ‘güvenli bölge’ oluşturulmuştur (Kirişçi ve Karaca, 2015: 305). Türkiye sınırlarından içeri girmeyi başaranlar ise güney doğuda kurulan sığınmacı kamplarına yerleştirilmiştir (Kaynak, 1992: 43-45). Bu dönemde Irak’tan Türkiye’ye göç edenler Türkiye’de kalıcı olmamış büyük çoğunluğu çatışmaların sona ermesinin ardından ülkesine dönmüş yahut üçüncü bir ülkeye göç etmiştir (Kirişçi, 1994: 277-279; Kara ve Korkut: 2010).

² Göç İdaresi Başkanlığının (GİB) <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi> web adresinde yer alan istatistiklere göre Irak’tan 1988 yılında 51.542 kişi, 1991 yılında I. Körfez Savaşı’ndan sonra 467.489 kişi Türkiye’ye göç etmiştir.

Afganlar, 1980’li yıllarda Türkiye’ye göç eden bir başka yabancı grubunu oluşturmaktadır. 1979 yılında SSCB’nin Afganistan işgali bu ülkeden göçü tetiklemiş, çoğunlukla Pakistan ve İran’a göç eden Afganların bir kısmı da Türkiye’ye gelmiştir. 1980’li yıllarda başlayan ve sonrasında da dalgalı bir seyir izlemekle birlikte devam eden göçler nedeniyle İran, Irak ve Afganistan Türkiye için temel kaynak ülkeler haline gelmiştir (Arınç, 2018). 1990’lı yıllara gelindiğinde SSCB’nin dağılması Türkiye’ye yönelik yeni bir göç trendini yaratmıştır. Bağımsızlığını kazanan eski SSCB devletlerinden Türkiye’ye ekonomik göçler artmış, bu ülkelerle Türkiye arasında mekik göçleri gerçekleşmiştir (İçduygu, 2014a: 172-73).

Türkiye’nin doğu sınırlarından yabancıların göçlerinin yoğun olduğu bu dönemde Batı sınırından ise geleneksel soydaş göçleri devam etmiştir. Bulgaristan hükümetinin uyguladığı ve ‘soya dönüş’ adını verdiği asimilasyon politikaları karşısında dönemin Başbakanı Turgut Özal’ın Bulgaristan Türkiye’ye gelecek olan Türkler için ‘açık kapı politikası’ nı duyurmasıyla 1989 yılında yalnızca bir ay içerisinde 300.000’den fazla Bulgaristan Türkü Türkiye’ye göç etmiştir (Duygu, 2021: 71-72). Yugoslavya’nın dağılma süreci 1990’lı yıllarda yine Türkiye’nin Batı sınırından bir başka göç hareketine neden olmuş, 1992 yılında 25.000 Bosnalı, Kosova Savaşı nedeniyle 1999 yılında 10.000 Kosovalı Türkiye’ye sığınmak zorunda kalmıştır (Deniz, 2009: 104).

2000’li yıllara kadar soydaş göçleri dışında Türkiye’ye sığınanların büyük çoğunluğu Orta Doğu ülkelerinden gelmiş, sonrasında ise buna Asya ve Afrika ülkelerinden göçmenlerin dâhil olduğu görülmüştür. Komşu ülkeler ve yakın coğrafyadan Türkiye’ye göçlerin kaynağı büyük oranda savaşlar, siyasi istikrarsızlıklar, zulüm ve asimilasyon ile ekonomik kırılganlıklar yaşayan başarısız devletler (*failed states*) olmuştur (Uzun, 2018). Artan ve çeşitlenen göç hareketlerine rağmen söz konusu dönemde yıllık göç hacmi yaklaşık 250.000 kişi seviyelerinde seyretmiştir (İçduygu, 2014b: 224).

Öncesinde olduğu gibi bu dönemde de buldukları ülkelerde zulüm gördükleri için Türkiye’ye göç eden Türk soylular için 2510 sayılı İskân Kanunu uygulamasına devam edilmiştir. 2006 yılında 2510 sayılı İskân Kanunu yenilenerek 5543 sayılı yeni bir İskân Kanunu çıkarılmıştır. Kanunun uygulanmasından Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumlu tutulmuştur (Erder, 2014: 62). Bu kanunla birlikte önceki İskân Kanunlarındaki muhacir kavramı yerini göçmen kavramına bırakmış, Kanunda göçmen ‘Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip bu Kanun gereği kabul olunanlardır’ (Madde 3/d) olarak tanımlanmıştır.

Türkiye, mültecilerin hukuki statüsünü düzenleyen 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve Ek Protokolüne taraf bir devlet olmasına rağmen bu hususta ulusal

mevzuatta herhangi bir düzenlemede bulunmamıştır. Orta Doğu ülkelerinden Türkiye’ye yönelen artan sayıda zorunlu göç hareketleri nedeniyle sığınmacılarla ilgili bir düzenleme yapılması gerekmiştir. Ancak kanun düzeyinde olması gereken bu düzenlemenin Yönetmelikle yapılması yeterli görülmuş ve sığınmacılarla ilgili işlemler uzun yıllar bu Yönetmelik³ çerçevesinde gerçekleştirilmiştir (Kirişçi, 2002). Türkiye’nin iltica alanında o gün için en ayrıntılı düzenlemesi olan bu yönetmelik coğrafi kısıtlama politikasına uygun bir şekilde tasarlanmıştır (İçduygu, 2014c: 61).

2000’li yıllara gelindiğinde gerek zamanın ruhuna ve ihtiyaçlarına gerekse 2002 yılında iktidara gelen AKP’nin Batıyla olan ilişkileri geliştirme politikasına bağlı olarak göç yönetimi ve politikalarında da bir takım değişiklik yapılması gündeme gelmiştir. Özellikle Türkiye’nin AB’ye üye olma hedefi doğrultusunda Türk Kamu Yönetiminin birçok alanında olduğu gibi göç yönetimi ve politikaları alanında düzenleme yapılması gerekmiştir. Bu bağlamda Türkiye’nin ilgili alandaki mevzuatının AB müktesebatına uyum sağlamasıyla ilgili çalışmalara başlanılmıştır.

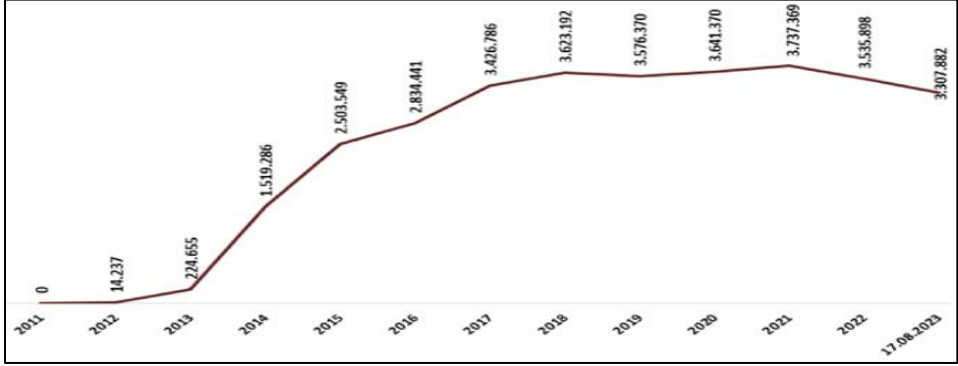
2000’li yıllardaki AB ilerleme raporları, katılı ortaklığı belgelerine paralel 2005 yılında hazırlanan ‘İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı’ çerçevesinde hazırlık çalışmalarına başlanılmıştır. AB’nin Türkiye’den talep ettiği ve Ulusal Politika Belgelerinde taahhüt verilen çalışmaları yürütmek üzere İçişleri Bakanlığına bağlı ‘İltica ve Göç Mevzuatı ve İdari Kapasitesini Geliştirme ve Uygulama Bürosu’ kurulmuştur (Ekşi, 2014: 10). Yeni bir göç kanunu oluşturulması ve göç yönetiminden sorumlu uzman ve sivil bir teşkilatın kurulması çalışmaları bu birim tarafından yürütülmüştür.

2011-2023 arası dönemde göçler ve göç yönetimi

Bu döneme damgasını vuran hiç şüphesiz ki Suriye göçü olmuştur. Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde siyasal ve sosyal dönüşümlere neden olan ve Arap Baharı adı verilen sürecin Suriye’ye etkisi yıkıcı olmuş, yıllarca sürecek ve başta bölge ülkeleri olmak üzere tüm dünyayı etkileyecek bir iç savaşı başlatmıştır. Suriye iç savaşının büyük güçlerin hâkimiyet mücadelesine dönüşmesi vekalet savaşlarını doğurmuş ve DAESH ve PYD gibi terör örgütlerinin Suriye’de etkinlik kazanması özellikle Türkiye için süreci çok daha karmaşık ve zorlu bir hale dönüştürmüştür.

³ Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılarla ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

Savaşın en önemli neticelerinden biri Suriye’den kitlesel göç hareketleri olmuştur. Suriye’den Türkiye’ye ilk göç hareketi 29 Nisan 2011 tarihinde başlamış, başlangıçta 252 kişinin Türkiye sınırını geçmesiyle başlayan süreç Cumhuriyetin ikinci yüzyılına girerken Türkiye’de üç milyonun üzerinde bir Suriyeli varlığını doğurmuştur.

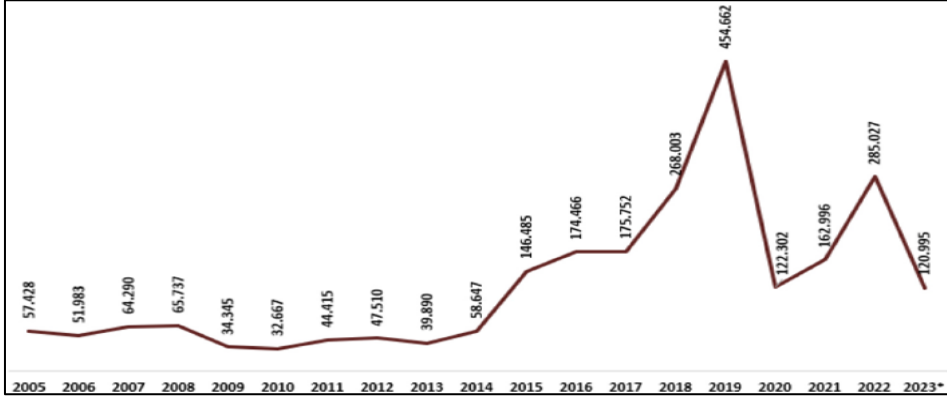

Grafik 1. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler⁴ (Göç İdaresi Başkanlığı, İstatistikler, Geçici Koruma)

Bu dönemde başta Suriye göçleri olmak üzere göç hareketlerinin temel karakteristiği yine sığınma amaçlı göçler olmuştur. Türkiye, bu dönemde, Suriye dışında Irak, Afganistan ve İran’dan da sığınma amaçlı göçlere maruz kalmıştır. Türkiye’de sığınma başvurusuyla bulunan yaklaşık 300 bin yabancıнын büyük çoğunluğu bu üç uyruktan oluştuğu görülmektedir. Bununla birlikte Afgan uyruklu yabancılar Pakistanlılarla birlikte Türkiye’de düzensiz göçe konu olan ilk iki uyruğu meydana getirmektedir. Bu dönem Türkiye’ye göçler anılan ülkelerle sınırlı kalmamış Anadolu Coğrafyası üç kıtadan ve çok sayıda ülkeden karmaşık göç hareketlerine maruz kalmıştır (Uzun, 2022; Euronews 2023).

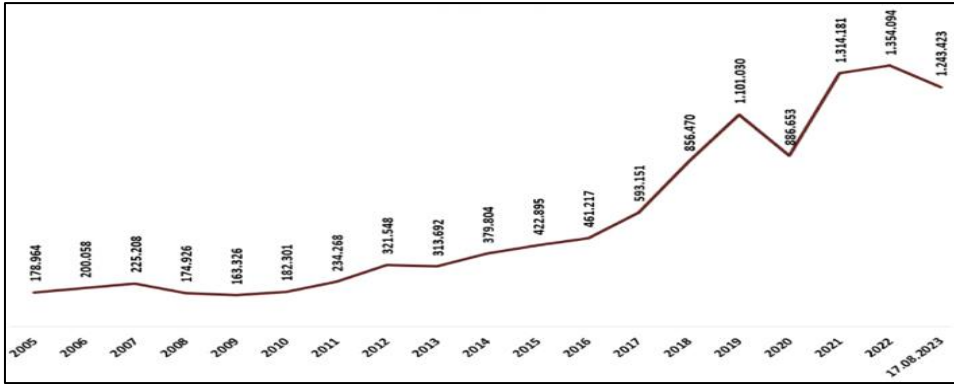
⁴ Türkiye’nin güncel göç istatistiklerine yer verilen bu ve devamındaki grafikler 17.08.2023 tarihinde GİB’in www.goc.gov.tr web adresinden alınmıştır.

Cumhuriyetin İkinci Yüzyılına Girerken Türkiye’de Göç,
Değişen Demografi ve Göç Yönetimi

Grafik 2. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı (Göç İdaresi Başkanlığı, İstatistikler, Düzensiz Göç)

2014 yılından itibaren Türkiye’de yakalanan düzensiz göçmen sayısı katlanarak artmış, 2019 yılında yarım milyona yaklaşmıştır. Sığınma amaçlı göçler ve düzensiz göçlerin yanı sıra 2011 sonrası düzenli göçmen olarak ifade edebileceğimiz ikamet izni ile Türkiye’de kalan yabancı sayısında da dramatik bir artış gerçekleşmiştir. Öncesinde 150-200 bin arasında seyreden ikamet izni ile Türkiye’de bulunan yabancı sayısı Cumhuriyetin 100. Yılında 1.3 milyon seviyelerine kadar çıkmıştır.

Grafik 3. İkamet İzni ile Ülkemize Bulunan Yabancıların Yıllara Göre Dağılımı (Göç İdaresi Başkanlığı, İstatistikler, İkamet İzinleri)

Farklı ülkelerden yüksek sayıda yabancı için hedef veya transit ülke olan Türkiye’de, bir önceki İçişleri Bakanı Süleyman SOYLU’nun açıklamalarına göre 2022 yılında 5.5 milyonun üzerinde yabancı bulunmaktadır (Yazıcıoğlu, 2019). 2023 Haziran ayı seçimlerinin ardından kurulan yeni kabinede İçişleri Bakanı olan

Ali Yerlikaya ise çıktığı televizyon programında 26 Temmuz 2023 tarihi itibarıyla Türkiye’de toplam 4 milyon 888 bin 286 göçmen bulunduğunu ifade etmiştir (CNN, 2023). Her hâlükârda resmi rakamlara göre Türkiye’de nüfusun %6’sına tekabül eden yaklaşık 5 milyon göçmen bulunmaktadır.

Bu dönem, Türkiye’nin göç yönetimi ve politikalarında esaslı değişikliklerin yaşandığı bir dönem olmuştur. 2000’li yıllarda başlayan göç yönetimini AB standartları çerçevesinde yeniden organize etme çabaları 2013 yılında göç yönetiminde reformla sonuçlanmıştır (Üstübcü, 2017: 112; Uzun, 2018). Yeni bir göç kanununun çıkarılması, sivil ve uzmanlığa dayalı bir göç teşkilatının kurulması sürecin en önemli çıktıları olmuştur. 2013 yılında yasalaşan YUKK’nin Resmî Gazetede yayınlanmasından bir yıl sonra 11 Nisan 2014 tarihinde yürürlüğe girmesiyle Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunu ve İltica Yönetmeliği yerini YUKK’a bırakmış, yabancılarla ilgili işlerin yönetimini ise GİGM EGM’den devralmıştır. YUKK’un yürürlüğe girmesi ve GİGM’in kurulmasıyla birlikte Türkiye uluslararası hukuka ve AB standartlarına uyumlu çağdaş bir göç yönetimine geçmiştir.

2011 yılında başlayan Suriye göçleri, YUKK yürürlüğe girene ve GİGM kurulana kadarki evrede 1994 tarihli İltica Yönetmeliği çerçevesinde afet ve acil durum yönetimi çerçevesinde Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), EGM ve illerdeki mülki idare amirleri tarafından yönetilmiştir. 2014 yılında YUKK’un 91 inci maddesine dayanılarak Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılarak Suriyeliler Türkiye’de geçici koruma altına alınmıştır. Geçici Koruma Yönetmeliği çerçevesinde kamu kurumlarının koordinasyonundan ve Suriyelilerin barındığı geçici barınma merkezlerinin yönetiminden AFAD sorumlu tutulmuştur. 2014 yılından itibaren ise tedrici olarak GİGM alanda etkinliğini artırmış, 2017 yılında Geçici Koruma Yönetmeliğinde yapılan değişikliklerle kamu kurumlarını koordinasyon görevi ve geçici barınma merkezlerinin yönetimi GİGM’e devredilmiştir.

Suriye’den Türkiye’ye göçler 2019 yılına kadar; açık kapı politikasıyla ülke topraklarına koşulsuz kabul, gelenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve hiçbir Suriyelinin zorla geri gönderilmemesi politikası doğrultusunda yönetilmiştir (GİGM, 2016). Türkiye’nin İmparatorluk bakiyesi topraklarda baskı ve zulümden kaçan Türk ve Müslümanlara açık kapı politikası uygulaması Osmanlı’dan Cumhuriyet’e genel bir politika olup bu politika Suriye göçleriyle ilk kez başka bir etnik kökenden topluluk için yaygın bir biçimde uygulanmıştır. Bu durum Türkiye’nin göç yönetiminin önemli bir bileşenini oluşturan geleneksel kimlik politikasında da bir değişimi yansıtmaktadır (Danış ve Alpman, 2023). Kaya’ya göre Türkiye’de, Osmanlı’dan gelen çokkültürcü gelenek ile cumhuriyet dönemiyle birlikte ortaya çıkan cumhuriyetçi modelin son yıllarda iç içe geçtiği görülmektedir (Kaya, 2022: 336).

Türkiye’nin geleneksel göç politikasını teşkil eden İskân Kanunu ve Türk Soyullara ilişkin politikalar bu dönemde de sürdürülmüştür. 2013 yılında çıkarılan YUKK ile İçişleri Bakanlığına bağlı GİGM’in kurulmasıyla birlikte 5543 sayılı İskân Kanunu ile İçişleri Bakanlığına verilen görevleri yürütmek bu kurumun sorumluluğuna verilmiştir.

Suriye’den Türkiye’ye kitlesel göç Türkiye üzerinden Avrupa’ya göçü artırmış sadece bir yıl gibi kısa bir sürede Türkiye üzerinden yaklaşık bir milyon kişi Avrupa’ya göç etmiştir. Bu durum AB ve Türkiye arasında göç konusunu çerçevesinde diplomatik ilişkileri hareketlendirmiştir. 18 Mart 2016 tarihinde, AB ve Türkiye arasında, Türkiye üzerinden AB’ye düzensiz göçün önlenmesi karşılığında Türkiye’deki Suriyeliler için kullanılmak üzere 3+3 milyon Euro nakdi destek ve Türk vatandaşları için AB’ye vize serbestisi verilmesini içeren bir mutabakat imzalanmıştır. Mutabakatın hayata geçirilmesiyle birlikte Türkiye üzerinden AB’ye düzensiz göç durmuş, AB ise maddi yardım taahhütlerine koşullu bir şekilde uymakla birlikte Türk vatandaşları için AB’ye vize serbestisini hayata geçirmemiştir.

GİGM, 2014-2021 yılları arasında göç yönetiminde etkinliğini artırmasına rağmen ülkedeki artan göçmen sayısı, göç konusunun siyasallaşması ve kamuoyunda göç yönetiminde zafiyet olduğu algısı teşkilatın yeterliliğini tartışmaya açmıştır. Geline nokta itibarıyla mevcut kurumsal yapının Türkiye’de göç yönetimi için yeterli olmadığı, bir Göç Bakanlığına ihtiyaç olduğu farklı kesimlerce gündeme taşınmıştır. Kamuoyundaki tartışmaların resmi otoritelerce de kabullenilmesiyle birlikte kuruluşundan itibaren 8 yılını tamamlamasının ardından 29 Ekim 2021 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile GİGM Göç İdaresi Başkanlığına dönüştürülmüştür.

Öte yandan son yıllarda Türkiye’den göç sayılarında da gözle görülür artışlar yaşanmaktadır. TÜİK’in verilerine göre 2022 yılında 139 bin 531’i Türk vatandaşı Türkiye’den yurt dışına göç etmiştir (BBCNews, 2023). TÜİK verilerine göre 2019, 2020 ve 2021 yıllarında Türkiye’den 20-29 yaş arasında 286 bin genç göç etmiştir (Bloomberght, 2023). Bu dışarıya göç dalgasında gençler ve özellikle de doktorlar gibi yetişmiş insan kaynağı dikkat çekmektedir (İltir, 2023).

Sonuç: Cumhuriyetin ikinci yüz yılında nasıl bir göç yönetimi?

Türkiye, özellikle 2011-2023 yılları arasında derin ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasi etkiler doğurabilecek göç akınlarına maruz kalmıştır. Türkiye’nin son dönemde maruz kaldığı göç akınına dönemsel ve geçici bir olay olarak bakılmaması gerekmektedir. Türkiye, tarih boyunca hem göç alan hem göç veren bir ülke olmuştur. Ayrıca Türkiye’nin son dönemde deneyimlemiş olduğu göçler,

bir göç kültürü yaratarak ilerleyen yıllarda da Türkiye’ye yönelik göç hareketlerini devamlı kılacak bir zemin hazırlamıştır (Sirkeci ve Bardarkçı, 2016: 537). Son yıllardaki artan göçlere ve göçmenlerin kalış sürelerinin uzamasına bağlı olarak oluşan göçmen ağları ve kurumsallaşan göç endüstrisi de bu durumu pekiştirmektedir. Tüm bu gelişmeler, nüfusa ve demografiye doğrudan etki eden yönetsel bir mesele olarak Türkiye’de göç yönetimi ve politikalarının önemini artırmaktadır.

Göç politikalarının sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik hedefleri olmalıdır. Bu bakımdan Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusu ve üretimi artırmak, çeşitli mesleki kabiliyetleri olanları topluma kazandırmak, nüfusun türdeşliğini sağlamak ve ulusal kimliği güçlendirmek adına Türk ve Müslüman göçü teşvik edilmiş ve gelenler Türkiye’nin çeşitli yerlerinde iskân edilmiştir. Buldukları ülkelerde zulüm gören soydaş topluluklara kapıları açık tutma politikası yüz yıllık Cumhuriyet tarihinde süreklilik arz etmiş, tüm iktidarlar tarafından sürdürülmüştür. Bununla birlikte yabancıların göçüne ise mesafeli yaklaşılmış, farklı etnik kökenden bir grubun Türkiye içerisinde yerleşik olması kabul görmemiştir. İskân Kanunlarındaki muhacir, mülteci, göçmen tanımları ile 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesine Coğrafi kısıtlama konulması bu politikayı somutlaştırmaktadır.

Türkiye’nin geleneksel göç politikası bölgesel ve küresel gelişmelerin de etkisiyle zamanla bir zorlamayla karşı karşıya kalmıştır. 1980’den sonra göçmen çeşitliliğinin artması, özellikle 2011-2023 arası dönemde göçlerin yoğunlaşması ve farklı uyruklardan ülkedeki göçmen mevcudiyetinin artması Türkiye için göç yönetimi ve politikaları bakımından farklı bir gerçeklik meydana getirmiştir. Bu durum Türkiye’nin nüfusu ve dolayısıyla demografisi üzerinde ülkenin bugününe ve geleceğine etki edecek potansiyel taşımaktadır. Dolayısıyla gelinen noktada göç yönetimi ve politikalarının Cumhuriyet’in ikinci yüz yılına etki edecek bu toplumsal gerçekliğe uygun olarak şekillendirilmesi zaruridir.

Ancak mevcut durumda Türkiye, geleneksel İskân politikasına tabi tutulan soydaşlar dışındaki göçmen gruplar için politika üretme noktasında bir tutukluk ve belirsizlik içerisinde. Geçici olarak kabul edilen Suriyelilerin Türkiye’deki mevcudiyeti 12 yılı aşmıştır. Suriye’deki politik belirsizlik, parçalı yapı ve güvensizlik ortamı devam etmektedir. Mevcut koşullar dâhilinde kısa vadede kitlesel bir geri dönüş mümkün görünmemektedir. Bu süre zarfında Suriyeliler ve Türk vatandaşları arasında evlilikler yaygınlaşmakta ve doğumlar artmaktadır. Doğumla kazanılan vatandaşlık nedeniyle Türk vatandaşlarıyla yapılan evlilikler her hâlükârda Türkiye’de kalıcı olacak bir nüfus yaratmaktadır.

Öte yandan Türk vatandaşları arasında doğum oranları azalmaktadır. Türkiye’de binde 1.7 kadın başına doğum oranı nüfusun kendini yenilenme oranı

olan 2.1’in altında kalmaktadır. Buna ek olarak son yıllarda Türkiye’den yurt dışına göç artmaktadır. Gidenlerin önemli bir kısmı ise genç, üniversite mezunu ve vasıflı kişilerden oluşmaktadır. Türkiye’nin azalan doğum oranları ve yurt dışına giden göçle kaybettiği nüfus açığını ise yabancı nüfus doldurmaktadır (İltir, 2023; Yağcı, 2023).

Ülke nüfusu içerisinde ortalama %6’lık bir orana karşılık gelen yabancı nüfusu kırsal kökenli, çoğunlukla genç ve çalışma çağındaki olan, eğitim seviyesi ve istihdam kalitesi düşük kişiler meydana getirmektedir (Karaca, 2023). Doğum oranı yüksek olan bu nüfus Türkiye’de belirli kentlerde ve bu kentlerde de belirli mahallelerde yoğunlaşmaktadır. Kayıt dışı istihdamla iş piyasasında varlık gösteren bu nüfus ayrıca ciddi oranda yardımlara bağlı olarak yaşamaktadır⁵. Türkiye’deki mevcut göçmen hacminin yanı sıra göç akışlarının devam etmesi demografik değişimle birlikte kamu hizmetlerinin planlanması, finansmanı ve kalitesini de etkilemektedir.

Türkiye’den yurt dışına göç ise genç ve nitelikli nüfusun kaybına neden olmakta, beyin göçü sosyal bir problem olarak Türkiye’nin önünde durmaktadır. Bununla birlikte misafir işçi göçleriyle başlayan, aile birleşimleriyle devam eden ve yeni kuşaklarla gelişen yurt dışı Türklerin sayısı yurt dışında bir Türk diasporası yaratmaktadır. Başlangıçta ve uzun bir dönem boyunca döviz kaynağı olarak görülen bu nüfus 2014’te tanınan yurtdışı konsolosluklarda oy kullanma hakkı ile birlikte Türkiye siyasetinin önemli bir parçası haline gelmiştir (Alpman ve Danış, 2023). Diaspora ilişkileri hem ülkenin diplomatik ilişkilerin geliştirilmesinde, ülkeler ve halklar arasında köprüler kurulmasında hem de dışarıdaki bu nüfusun maddi manevi zenginliklerinin ülkeye kazandırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda Türkiye’nin bir diaspora politikası geliştirmesi dış göç politikaları bağlamında stratejik bir önem arz etmektedir.

Tüm bu parametreler birlikte değerlendirildiğinde Türkiye’de göç yönetimi ve politikalarının kapsamlı olarak ele alınması ve bu alanın tüm unsurlarıyla bir kamu yönetimi meselesi olarak görülmesi gerekmektedir. Bunun için ise her şeyden önce tüm kamu politikalarında göç olgusunun ve ülkedeki göçmen mevcudiyetinin dikkate alınması ve politikalar arasında eş güdümün sağlanması gerekmektedir. Göç olgusunun yönetiminde kamu politikaları arasındaki uyum ile bunları uygulayacak kamu kurumları arasında eşgüdümün

⁵ Çalışma izinlerine ilişkin istatistikler Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı web sitesinden, sosyal uyum yardımlarına ilişkin bilgiler SUY Programı web sitesinden alınmıştır.

sağlanmasında yeterli düzeyde bir temsil kabiliyetinin oluşturulması⁶ gerekmektedir.

Özellikle Türkiye’deki yabancıların büyük çoğunluğunu oluşturan sığınmacı topluluklar için yeniden yerleştirme, gönüllü geri dönüş ve entegrasyon gibi kalıcı çözüm alternatiflerinin birlikte ve etkin bir şekilde hayata geçirilmesi elzemdir (Öztürk, 2019). Tüm planların topyekûn kalıcılık veya geçicilik üzerine inşa edilmesi gerçekçi değildir. Sığınmacılık, mültecilik ve geçici koruma gibi uluslararası koruma prosedürleri şartlar olgunlaştığında geri göndermeye imkân tanımaktadır. Bununla birlikte geri dönüş olsa bile göçmen topluluğun bir kısmının göç ettikleri ülkede kaldığı somut örnekleri olan bir gerçekliktir. Sığınmacı olmamakla birlikte Almanya’ya misafir işçi statüsünde geçici olarak kabul edilen Türklerin en büyük Türk diasporası olarak Almanya’daki varlığı da bu duruma örnek gösterilebilir.

Bu bağlamda, her hâlükârda ülkede kalacak bir göçmen nüfusu olacağını varsayarak Türkiye’de göçmenler için bir entegrasyon politikası geliştirilmesi ve bu entegrasyon politikasının siyasi entegrasyonu yani vatandaşlığı da kapsayacak biçimde belirlenmesi gerekmektedir (Yıldız, 2017). Mevcut düzenlemeler sığınmacılar ve geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler için Türk vatandaşlığına müsaade etmemektedir. Ancak Türk Vatandaşlığı Kanununun 12 inci maddesi (Türk vatandaşlığının kazanılmasında istisnai haller) esnetilerek bu kişilere vatandaşlık verildiği bilinmektedir (Soylu, 2023). Bununla birlikte Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik belirli bir oranda yatırım yapan, taşınmaz edinen, istihdam yaratan yabancılara vatandaşlık verilebilmesine imkân tanımaktadır. Bu tarz uygulamalar için maddi miktarlar dışında başkaca kriter konulmaması, yıllık kotalar belirlenmemesi ‘para karşılığı vatandaşlık’ algısını oluşturarak vatandaşlık bilincini ve duygusunu aşındırmaktadır. Bu nedenle yabancılara tanınacak vatandaşlık hakkı başta dil bilgisi olmak üzere sosyal yeterlilikleri de kapsayacak şekilde belirli kriterlere dayandırılmalı ve vatandaşlığı da içerecek entegrasyon politikaları geleceğe yönelik bir toplum tasavvuru içermelidir⁷.

Göç, her şeyden önce kentsel bir meseledir. Her ne kadar göç yönetimine ilişkin kararlar ulusal seviyede alınsa da etkileri daha çok yerel düzeyde hissedilmektedir. Bu bakımdan Türkiye’de artan göçler karşısında yerel hizmet

⁶ Bir eşgüdüm mekanizması olarak Göç Kurulunun politika belirleme yetkisi bulunmadığından ve Kurula diğer Bakanlarla eş düzeyde olan İçişleri Bakanı başkanlık ettiğiinden bu fonksiyonu yerine getirebilecek kudretten yoksundur.

⁷ Burada toplum tasavvurundan kasıt belirlenecek entegrasyon politikalarının devleti ve toplumuyla Türkiye’ye, Türkiye’nin tarihine, geleneğine ve geleceğine, demografik yapısına, sosyoekonomik şartlarına uygunluk arz etmesi; entegrasyon politikasının bir rengi, ideolojisi olmasıdır.

sunumunda bir baskıyla karşı karşıya kalan yerel yönetimlerin de göç yönetimine dâhil edilmesi, bu alanda yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi, yetki ve sorumluluklarıyla orantılı yeterli kaynak aktarılması kent düzeyinde göç yönetimi ve yerelde yaşayanların esenliği için önem arz etmektedir (Bahçeci ve Uzun, 2017).

Göç yönetiminde geçicilik-kalıcılık, insan hakları-güvenlik, fayda-maliyet ikilemleri arasında farklı kutuplar arasında savrulan politikalar değil insan haklarına saygılı, uzun dönemli rasyonel bir perspektifin belirlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu noktada uluslararası göç hareketline ve ulus ötesi akımlara ilişkin trendleri ölçen ve bu doğrultuda projeksiyonlar geliştiren bir vizyon benimsenmelidir.

Ulus-ötesi faaliyetlerin ölçeği ve hacmi genişledikçe, ulus devletlerin genelindeki ve aralarındaki alanı yönetmek için daha etkili kurumlara ihtiyaç duyulmaktadır (Goldin, vd. 2022: 237). Bu durum göç yönetiminde ikili, bölgesel ve küresel iş birliklerinin önemini artırmaktadır. Dünyada en çok sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke olarak Türkiye’nin küresel göç yönetiminde lider bir pozisyon üstlenmesi, göç yönetimi alanında bölgesel ve küresel girişimlere yön vermesi jeopolitik konumu dikkate alındığında Türkiye için stratejik bir önem taşımaktadır (Balta ve Sert, 2023).

Kaynakça

Abadan Unat, N. (2017). *Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Akkayan, T. (1979). *Göç ve Değişme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Alpman, P. S., Danış, D. (2023). Türkiye’de Devletin Kimlik, Göç ve İskân Politikaları. 10.08.2023 tarihinde <https://www.gazeteduvar.com.tr/turkiyede-devletin-kimlik-goc-ve-iskan-politikalari-haber-1632089> adresinden alındı.

Arı, K. (2022). Türkiye’yi ve Yunanistan’ı Değiştiren Anlaşma: Mübadele. 05.07.2023 tarihinde <https://www.voaturkce.com/a/turkiye-yi-ve-yunanistan-%c4%b1-degistiren-anlasma-mubadele/6417052.html> adresinden alındı.

Arınç, K. (2018). “Doğu Sınırlarından Türkiye’ye Yaya Mülteci Akını ve Ortaya Çıkan Sorunlar”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(3): 1467-1485.

Arslaner, Ö. S. (2017). “Zorunlu Türk-Yunan Nüfus Mübadelesinin Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme”. *Iğdır Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, 21-36.

Bahçeci, Hazan I. & Uzun, Şenol (2017). “Türkiye’de Uluslararası Göç ve Yerel Politika, Göç Entegrasyon Politikalarının Türk Kamu Yönetimindeki Yeri ve Önemi”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, 192-208.

Balta, E., Sert, D. (2023). Yeni Bir Göç Rejimine İhtiyacı Var. 18.08.2023 tarihinde <https://yetkinreport.com/2023/08/18/yeni-bir-goc-rejimine-ihtiyaci-var/?fbclid=Iwari1omzuzspba1ivntpl-o7pt1fldj13rzbightehwqvp-m-xgiv-dlqz9pym> adresinden alındı.

Bbcnews, (2023). TÜİK'e Göre 2022'de Türkiye'den Yurt Dışına Göç Yüzde 62,3 Arttı. 24.07.2023 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/articles/c3g8j4nz9ygo> adresinden alındı.

Bloomberght, (2023). Son Üç Yılda Türkiye'den 286 Bin Genç Göç Etti. 06.07.2023 tarihinde <https://www.bloomberght.com/son-uc-yilda-turkiye-den-286-bin-genc-goc-etti-2329442> adresinden alındı.

Benhabib, S. (2018). *Ötekilerin Hakları Yabancılar, Yerliler, Vatandaşlar*. İstanbul: İletişim.

Bozkurt, G. S. (2010). “Tito Sonrası Dönemde Eski Yugoslavya Bölgesindeki Türkler ve Müslümanlar”. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 10/2, 51-95.

Castles, S. (2000). “International Migration At The Begining Of The Twenty-First Century: Global Trends And Issues”. *International Social Science Journal*, 52(165), 269-281.

Castles, S. (2006). Guestworkers in Europe: A Resurrection? *The International Migration Review*, 40(4), 741–766. <http://www.jstor.org/stable/27645633>

Castels, S. ve Miller M.J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (B. U. Bal Ve İ. Akbulut, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castells, M. (1975). Immigrant Workers and Class Struggles in Advanced Capitalism: the Western European Experience. *Politics & Society*, 5(1), 33-66. <https://doi.org/10.1177/003232927500500102>

Czaika, M., & De Haas, H. (2015). Evaluating Migration Policy Effectiveness. In A. Triandafyllidou (Ed.), *Routledge Handbook Of Immigration And Refugee Studies* (S. 34-40). New York: Routledge.

CNN, (2023). Bakan Yerlikaya Ülkedeki Toplam Göçmen Sayısını Açıkladı. 26.07.2023 tarihinde <https://www.cnnturk.com/turkiye/bakan-yerlikaya-ulkedeki-toplam-gocmen-sayisini-acikladi> adresinden alındı.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB), (2023). Uluslararası İşgücü İstatistikleri. 24.07.2023 tarihinde <https://www.cs.gb.gov.tr/media/90062/yabanciizin2021.pdf> adresinden alındı.

De Haas, H., Czaika, M., Flahaux, M. L., Mahendra, E., Natter, K., Vezzoli, S., & Villares-Varela, M. (2019). International Migration: Trends, Determinants, And Policy Effects. *Population And Development Review*, 45(4), 885-922.

Deniz, O. (2009). *Uluslararası Göçler ve Türkiye’ye Yansımaları*. İstanbul: Çantay Yayınları.

Deniz, T. (2014). “Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye”. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(1), 175-204.

Duygu, G. (2021). “1989 Bulgaristan Türklerinin Göçü ve Bu Göçün Trakya Bölgesine Olan Etkileri”. *Journal Of International Relations And Political Science Studies*, (2) , 60-79.

Ekşi, N. (2014). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları.

Ekşi, N. (2019). “Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin Türkiye’deki Faaliyetleri ve Türk İltica Sisteminde Değişen Rolü”. *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 77(1), 343–370.

Erder, S. (2014). Türkiye’de Değişen Siyasal Konjonktür, Değişen Göç ve İskân Politikaları. A. İçduygu, S. Erder, & Ö. Gençkaya (Ed.), *Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere* (S. 77-137). İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi.

Euronews, (2023). Yurt Dışına Göç Eden Türk Vatandaşları: 2022’de Son 7 Yılın Rekoru Kırıldı. 31.07.2023 tarihinde <https://tr.euronews.com/2023/07/31/yurt-disina-goc-eden-turk-vatandaslari-2022de-son-7-yilin-rekoru-kirildi> adresinden alındı.

Faist, T. (2000). Transnationalization in international migration: implications for the study of citizenship and culture. *Ethnic and racial studies*, 23(2), 189-222.

Goldin, I., Cameron, G., Balarajan, M. (2022) *Sıra Dışı İnsanlar Göç Dünyamızı Nasıl Şekillendirdi ve Geleceğimizi Nasıl Belirleyecek?* (A. E. Pilgir, Çev.) GAR Perspektif Yayınları.

Goularas, G.B. ve Sunata, U. (2015). “Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci Rejimi”. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2(1), 12-40.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2016). 2015 Türkiye Göç Raporu. 12.07.2023 tarihinde https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2015_yillik_goc_raporu.pdf adresinden alındı.

Göç İdaresi Başkanlığı (GİB). (2023). Geçici Koruma. 17.08.2023 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden alındı.

Göç İdaresi Başkanlığı (GİB). (2023). Düzensiz Göç. 17.08.2023 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> adresinden alındı.

Göç İdaresi Başkanlığı (GİB). (2023). İkamet İzinleri. 17.08.2023 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri> adresinden alındı.

Gök, S. (2005). *Tek Parti Döneminde Doğu ve Güney Doğu Anadolu’da İskân Politikaları 1923-1950*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

İnan, C. E. (2016). “Türkiye’de Göç Politikaları: İskân Kanunları Üzerinden Bir İnceleme”. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 10-33.

İçduygu, A. (2004). “Demographic Mobility And Turkey: Migration Experiences And Government Responses”. *Mediterranean Quarterly*, 88-99.

İçduygu, A. (2014a). 1950’lerden 2000’lere Türkiye’den Yurtdışına Yönelen İşgücü Göçü. A. İçduygu, S. Erder, & Ö. F. Gençkaya (Ed.), *Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere* İçinde (S. 173-221). İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi.

İçduygu, A. (2014b). Türkiye’ye Yönelen Uluslararası Göç Hareketleri. A. İçduygu, S. Erder, & Ö. F. Gençkaya (Ed.), *Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere* İçinde (S. 222-264). İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi.

İçduygu, A. (2014c). Bir Siyaset ve Siyasa Alanı Olarak Uluslararası Göç: Son Yüzyılda Dünya ve Türkiye. A. İçduygu, S. Erder, & Ö. F. Gençkaya (Ed.), *Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere* İçinde (S. 26-76). İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi.

İltir, M. (2023). Türkiye’nin Beyin Göçü. 20.06.2023 tarihinde <https://www.dogrulukpayi.com/bulten/turkiye-nin-beyin-gocu> adresinden alındı.

Kara, P. ve Korkut, R. (2010). “Türkiye’de Göç, İltica ve Mülteciler”. *Türk İdare Dergisi*, 467, 153-161.

Karaca, R. K. (2023). Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler Gerçeği. 02.06.2023 tarihinde <https://www.dunya.com/kose-yazisi/gecici-koruma-statusundeki-suriyeliler-gercegi/695145> adresinden alındı.

Karataş, K.; Ayyıldız, A. A. (2021). “Bugünün Türkiye’sinde Göç Gerçeği: Küresel Hareketliliğin Neresindeyiz?”. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 473-500

Karpat, K.H. (2003). *Osmanlı Nüfusu (1830-1914): Demografik ve Sosyal Özellikleri* (B. Tırnakçı, Çev.). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Tarih Vakfı Yayınları.

Karpat, K. (2015). Türkiye'nin Göç Tarihi Önsöz. M. Erdoğan, & A. Kaya, *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kartal, B. & Başçı, E. (2014). “Türkiye’ye Yönelik Mülteci ve Sığınmacı Hareketleri”. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 275-299.

Kaynak, M. (1992). *Iraklı Sığınmacılar ve Türkiye (1988-1991)*. Ankara: Tanmak Yayınları.

Kaya, A. (2022). “Türkiye’de Entegrasyon Tartışmaları: Aktörler ve Roller”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Türkiye'nin Göç Siyaseti Özel Sayısı*, 21(Özel Sayı), 335-359. Doi:10.46928/İticusbe.1194893

Kesgin, S. S. (2017). *Türk Kamu Yönetiminde Uluslararası Göç Yönetimi ve Politikaları*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kirişçi, K. (1994). “The Legal Status Of Asylum-Seekers İn Turkey: Problems And Prospects”. *International Of Refugee Law*, 3(3).

Kirişçi, K. (2002). *Justice And Home Affairs Issues İn Turkish-EU Relations*, TESEV Publications, İstanbul.

Kirişçi, K., & Karaca, S. (2015). Hoşgörü ve Çelişkiler: 1989, 1991 ve 2011’de Türkiye’ye Yönelen Kitlesel Mülteci Akımları. M. Erdoğan, & A. Kaya, *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler (Ss. 295-314)*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kocacık, F. (1997). *1878-1900 Yılları Arasında Balkanlar’dan Anadolu’ya Yönelik Göçlerin Anadolu’daki Sürekli Yerleşme Yerleri ve Toplumsal Yapıya Etkileri*. Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Mersin 20-22 Kasım 1996, Ankara: DİE-Sosyoloji Derneği Yayını, S. 137-146.

Konan, B. (2014). 1915 Tarihli Memâlik-İ Osmaniye’de Bulunan Ecanibin Hukuk ve Zeaifi Hakkında Kanun-I Muvakkat’a Göre Yabancıların Osmanlı Devletinde Hukukî Durumunun Değerlendirilmesi. *I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi* (S. 225-245). İstanbul: Oniki Levha Yayınları.

Koser, K. (2007). *International Migration: A Very Short Introduction*. Oxford University Press.

Nuhoğlu Soysal, Y. (1994). *Limits of citizenship: migrants and postnational membership in Europe*. The University of Chicago Press: Chicago.

Nureddin, A. (2011). *Balkanlardan Türkiye’ye Göç ve Etkileri*. Ankara: Nadir Kitap.

Özbey, K. (2021). “Sınır, İdeoloji ve Milliyetçilik: Yöntemsel Milliyetçilik İdeolojisinin İnceleminde Sınırlar”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 1231-1250.

Özçürümez, S., Türkay, Ş. (2011). ‘Türkiye’de İltica Politikası, Aktörleri ve Çalışmaları: Bir ‘Epistemik Topluluk’ Oluşurken’, Ö. Çelebi, S. Özçürümez, Ş. Türkay İltica (Editörler). *Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika* (Ss. 9-26). Ankara: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Yayını, S. 9-26.

Özgür Baklacioğlu, N. (2015). ‘Yugoslavya’dan Türkiye’ye Göçlerde Sayılar, Koşullar ve Tartışmalar’, M. Erdoğan ve A. Kaya (Editörler). *Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler* (Ss. 191-221). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Öztürk, N. V. (2019). Türkiye’de Bulunan Suriyelilere İlişkin Tespit ve Öneriler Hukuki Boyut. Göç Araştırmaları Derneği. 08.07.2023 tarihinde <https://www.gocarastirmalariderneği.org/attachments/article/82/turkiye-deki-suriyeli-multeciler-baglaminda-tespit-ve-oneriler-hukuki-boyut.pdf> adresinden alındı.

Öztürk, N., Kuşçu, D., & Tufan, U. (2021). “Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatine İlişkin Uygulamada Karşılaşılan Bazı Sorunlar”. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(2), 703-719.

Polat, Y. (2021). Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikasına Tarihsel Bir Bakış. *Journal Of Awareness*. 6(2), 145-160, DOI: <https://doi.org/10.26809/joa.6.2.05>

Sağlam, S. (2006). *Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme*. Türkiyat Araştırmaları, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Erman Artun Özel Kitaplığı, Sayı: 5, Ankara.

Sepetçioğlu, T. E. (2014). İki Tarihsel “Eski” Kavram, Bir Sosyo-Kültürel “Yeni” Kimlik: Mübadele Nedir, Mübadiller Kimlerdir?. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 180(180), 49-84.

Schiller, N. (2010). A Global Perspective On Transnational Migration: Theorising Migration Without Methodological Nationalism. In R. Bauböck , & T. Faist (Eds.), *Diaspora And Transnationalism: Concepts, Theories And Methods* (S. 109–30). Amsterdam University Press.

Shizha, E. (2018). Introduction: Globalization, Migration, And Transnational Formations. In E. Shizha, R. Kimani-Dupuis & P. Broni (Eds.), *Living Beyond Borders: Essays On Global Ommigrants And Refugees* (Ss. 1-14). Peter Lang.

Sirkeci, İ., & Bardakçı, S. (2016). “Suriye’den Gelenler Misafir Değil Bir Göç Kültürünün Öncüleri”. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 31-544.

Sosyal Uyum Yardımı (SUY), (2023). SUY Programı. 14.07.2023 tarihinde <https://www.essncard.com/tr/about-card/> adresinden alındı.

Soylu, S. (2023). Kaç Yabancıya Vatandaşlık Verildi? İçişleri Bakanı Süleyman Soylu Açıkladı. 09.07.2023 tarihinde https://www.ntv.com.tr/turkiye/kac-yabanciya-vatandaslik-verildi-icisleri-bakani-suleyman-soylu-acikladi,aho7eel_xems9ogbdmkwsw adresinden alındı.

Şakacı, B. K. (2020). “Türkiye’nin Göç ve İskân Politikaları: 1934 Tarihli 2510 Sayılı İskân Kanunu İncelemesi”. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*. Cilt 1 Sayı 3, 36-57.

Ökten Sipahioğlu, B. (2019). Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Bağlamında Avrupa’da Türk Diasporası: Hollanda Örneği. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi.

Terzioğlu, M. (2006). *Göçmen Ülkesi Olarak Türkiye: Hukuksal Yapı ve Uygulamalar*. 8-11 Aralık 2005 Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, Yayın No. 6.

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. (2023). 18 Mart 2016 Tarihli Türkiye-AB Zirvesi Bildirisi. 16.07.2023 tarihinde https://www.ab.gov.tr/files/ab_iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf adresinden alındı.

Çiçekli, B. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Uluslararası Göç Örgütü (IOM)

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2022). Global Trends Forced Displacement in 2022. 20.07.2023 tarihinde <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2022> adresinden alındı.

Uzman, N. (2018). *Türkiye'nin Mülteci ve Muhacir Politikaları (1923-1947)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Uzun, Ş. (2017). Geçmişten Günümüze Türkiye'nin Göç Yönetimi. Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü (S. 79-96). *Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu KAYSEM 11*, Elazığ.

Uzun, Ş. (2018). *Uluslararası Göçün Tetikleyicisi Olarak Şiddet ve Türkiye'ye Yönelen Şiddet Kaynaklı Göçlerin Analizi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Uzun, Ş. (2022). Göç Yönetimi Değil Kamu Yönetimi: Göç Yönetimini Yeniden Düşünmek. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi.

Üstübcü, A. (2017). Türkiye’de Göç Politikaların Dönüşümü: Yasadışılığın Uluslararası Üretiminden Makbul Yabancıya? *Toplum ve Bilim*, (140), 106-121.

Vezzoli, S. (2014). *The Role Of The State In International Migration: Exploring The Transition From Colony To Independence*. Working Papers DEMIG Project Paper 26. University Of Oxford.

Yağcı, A. H. (2023). Nüfus, Doğurganlık ve Göç: Uzun Vadeli Bir Bakış. 23.07.2023 tarihinde <https://medyascope.tv/2023/07/23/alper-yagci-yazdi-nufus-dogurganlik-ve-goc-uzun-vadeli-bir-bakis/?fbclid=IwAR1tjgxttykykuzyjquuafldeidvvrp0kujwtrp0d2jg3nypdzfo9xg634> adresinden alındı.

Yazıcıoğlu, Y. (2019). ‘Türkiye’de 5 Milyon 74 Bin 908 Yabancı Bulunuyor’. 09.07.2023 tarihinde <https://www.voaturkce.com/a/turkiyede-5-milyon-74-bin-908-yabanci-bulunuyor/5156532.html> adresinden alındı.

Yıldız, A. (2017). “Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık”31. Göç Araştırmaları Dergisi. 3/1. 36-67.

Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Extended Summary

Migration, Changing Demography and Migration Management in Türkiye as We Enter The Second Century of The Republic

Background

In the founding years of the Republic, Türkiye's migration management and policies were shaped according to the requirements of the nation-state building process, and consequently, the migration movements of that period served as an important instrument in reinforcing the national identity. After the Second World War, labor migration from Türkiye, which played a role in the – reconstruction process of Europe through guest worker programs, was an important input for the Turkish economy during that period, it has given rise to a Turkish diaspora in those countries today. Since the 1980s, with the winds of economic liberalization and the political crises in the nearby region, migration movements towards Türkiye have began to increase and the profile of the migrants has started to diversify. This period has signaled the need for a change in migration management and policies based on kin migration in Türkiye, depending on the international conjuncture and changing migration trends. This process, progressing parallel to the European Union membership negotiations, gained momentum in 2011 with the mass influx from Syria and a new era began for Türkiye’s migration management and policies with the entry into force of the Law on Foreigners and International Protection in 2014 along with the establishment of the General Directorate of Migration Management. As a result of the migration movements that took place in the last ten years, Türkiye has become the country that hosts the highest number of refugees in the world, and the demographic structure has changed and the foreign population has become about 6% of the country's population. On the other hand, as a result of the crisis experienced in the Turkish economy in recent years, it is seen that the young and educated population of Türkiye has migrated abroad. Despite the increasing low-qualified and unqualified migration from the nearby regions, the rising brain drain poses demographic risks for the Republic of Türkiye.

Purpose

The study has two main objectives that complement each other. The first is to examine the international migration movements experienced by the Republic of Türkiye over a hundred years within the framework of a historical classification and to determine the prominent migration policies and migration management procedures in each period. Another aim of the study is to present a scientific evaluation and make policy recommendations in the context of migration management and policies for the second century, in the light of the experiences gained in the first century of the Republic.

Research Problem

The problem of the study is to seek the answer to the question “What Kind of Migration Management in the Second Century of the Republic?” in the light of the experiences gained in the first century of the Republic. -

Method

The study is based on literature research and a descriptive and explanatory method was adopted in the study within the framework of the findings obtained from primary and secondary sources. In the study, external migration movements in the first century of the Republic of Turkey are examined chronologically and divided into periods, and the migration management and policies that dominate each period are explained. The study reveals the similarities and differences between the migration management and policies during the Justice and Development Party period and the migration management and policies during the founding period of the Republic.

Results and Conclusions

It is seen that the Republic of Türkiye has been exposed to migration movements in every period in its hundred-year history, the trends regarding migration movements have differed historically, but the real break in the context of migration volume, migration management and migration policies took place in the 2010s. Nevertheless, despite the differentiation in the context of migration management and policies in the 2010s, it is understood that some traditional migration policies are still being maintained. Considering the current volume of migrants, migration trends and demographic change, there is a need for long-term, holistic and strategic migration management in Türkiye. It is evaluated that this can be achieved through migration management and policies that are in line with the founding philosophy of the Republic and the needs of the age, that are humane, inclusive, and consider national interests as well as the and the requirements of living together.